

Právo v klinické psychologii 2. seminář

MATĚJ STŘÍTESKÝ

Duševní onemocnění a nebezpečnost

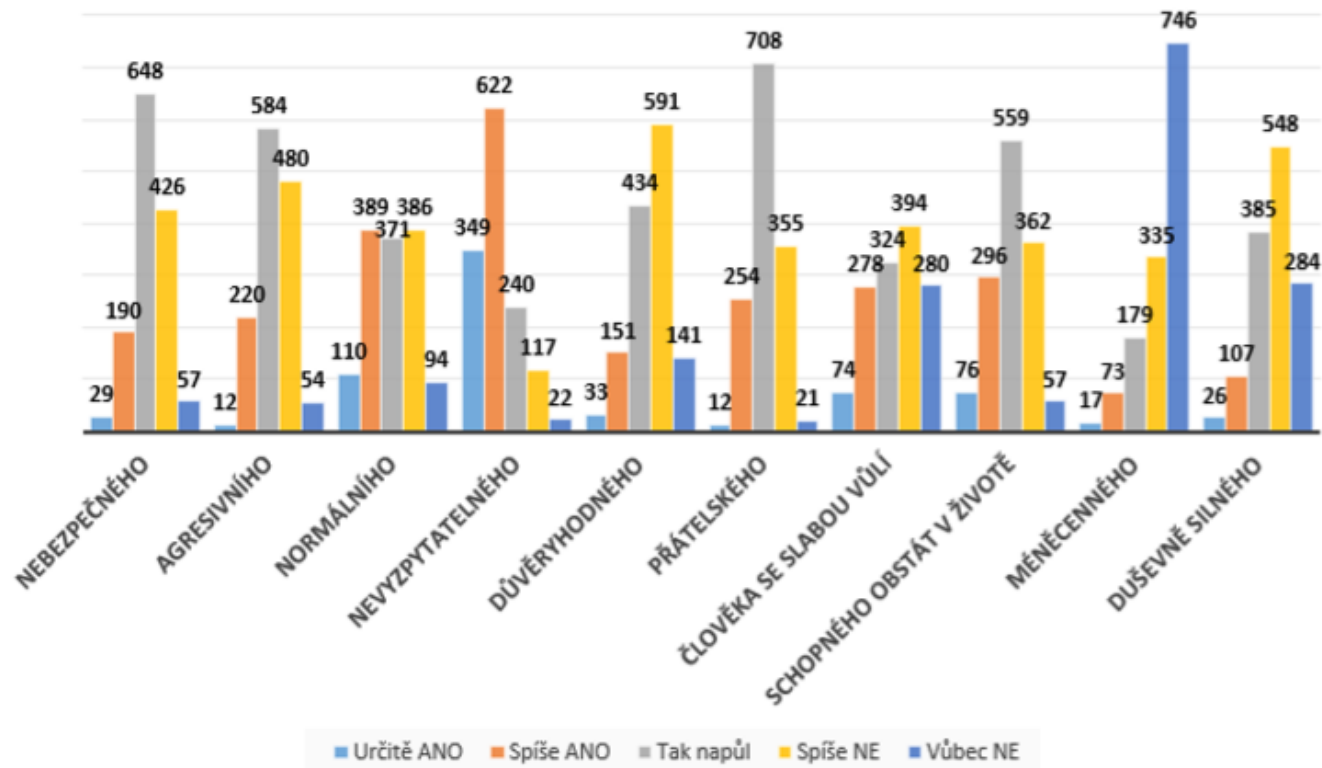
Duševní onemocnění a nebezpečnost

- ❑ Duševně nemocný muž bodl v Brně svou matku nožem.
- ❑ Paranoidní schizofrenik zavraždil svou přítelkyni po obrně.
- ❑ Schizofrenik Robert Leicht: Holí utloukl Aleška
- ❑ Schizofrenik v Kroměříži zkopal příbuzné, pak si vypíchl oko.
- ❑ Kolik duševně nemocných se může změnit ve vraždící monstra?

Co vede média k tvorbě tohoto obrazu duševně nemocných?

Holubová (2015) výzkum na 1350 studentech VŠ

Duševně nemocného člověka si představují jako...

Duševně nemocný je častěji obětí násilí než jeho pachatelem

- ❑ Duševně nemocní, a to i psychotičtí, jsou spíš častěji obětmi násilí než jeho pachateli. (Höshl, 2014)
- ❑ Pouze 1 % obětí trestných činů je přesvědčeno, že pachatel je napadl, protože trpěl duševním onemocněním. (BBC, 2015)
- ❑ Duševně nemocní se stávají násobně častěji oběťmi jak majetkových tak násilných trestných činů (Maniglio, 2009)

Každé duševní onemocnění ale není stejné?

Schizofrenie a násilí

- ❑ Fazel et al. (2009)
 - ❑ Meta analýza 20ti studií, které dohromady zkoumaly 18.423 osob
 - ❑ Byl zjištěn pozitivní vztah mezi psychotickým onemocněním a násilnou trestnou činností
 - ❑ Nicméně je zde řada mediátorů, které tento vztah ovlivňují, např. užívání návykových látek, častější bezdomovectví mezi lidmi s duševním onemocněním, frustrace, častější napadání ze strany okolí
- ...

Schizofrenie a násilí

Swanson et al. (1990)

Alkoholici se násilného chování dopouští 2x častěji než schizofrenici

Uživatelé tvrdých drog téměř třikrát častěji

Schizofrenie a násilí

Vevera (2015) výzkum proveden na 158 pacientech, kteří byli srovnání s lidmi bez duševního onemocnění stejného věku, pohlaví a vzdělání.

42% pacientů (muži) se schizofrenií uvedlo, že se v posledním roce před hospitalizací dopustila násilného chování, v běžné populaci to bylo 16%. (ženy 39% a 14%)

29% pacientů (muži) se schizofrenií uvedlo, že se v posledním roce stalo obětí násilí v běžné populaci to bylo 20%. (ženy 37% a 17%)

Schizofrenie a násilí

Laická představa nebezpečnosti „pouličních šílenců“ je mylná.

Drtivá většina násilných trestných činů byla u skupiny 1 316 pacientů, propuštěných z akutních psychiatrických oddělení a u kontrolní skupiny 519 osob ze stejné komunity, namířena proti rodinným příslušníkům a přátelům a odehrála se doma. (Steadman et al., 1998)

Schizofrenie a násilí

Vevera (2015)

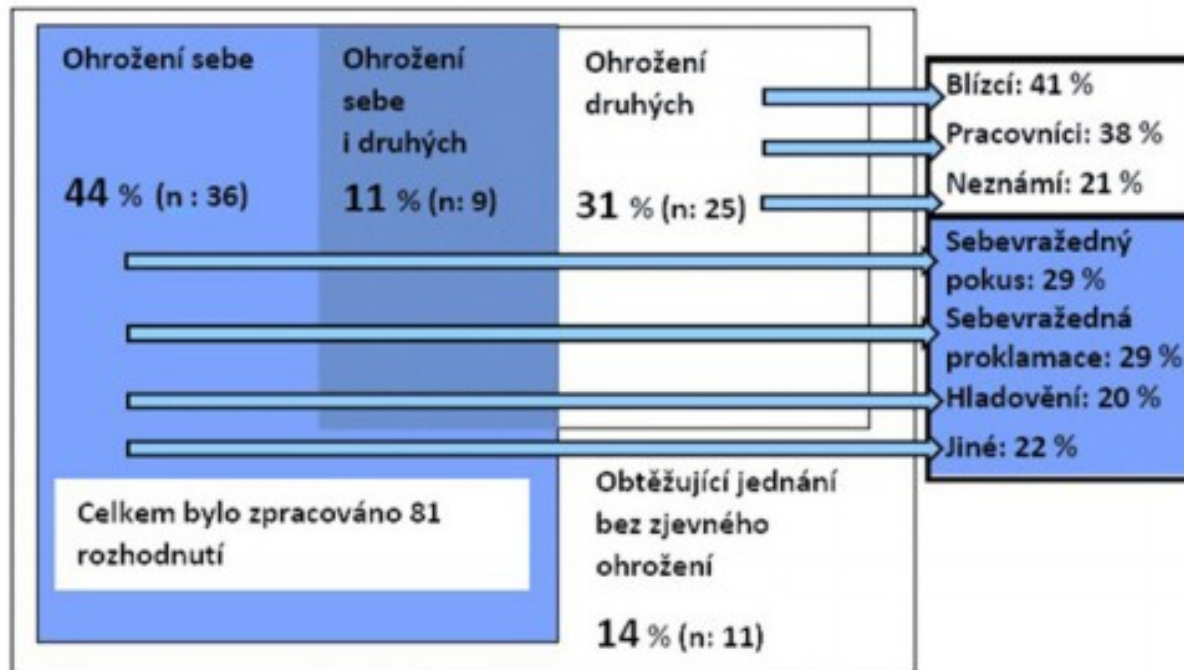
47% násilného chování proti rodině

27 % násilného chování proti personálu

61 % násilného chování je vyvoláno vnějším impulzem v kombinaci se zvýšenou impulzivitou způsobenou duševním onemocněním.

Schizofrenie a násilí

Stříteský (2019)

Schizofrenie a násilí

- ❑ Lidé s duševním onemocněním jsou častěji obětí trestných činů než pachateli.
- ❑ Samo duševní onemocnění často není hlavní faktor, který k trestné činnosti vede, je zde řada dalších vlivů.
- ❑ Obraz duševně nemocných jako násilnických a nevyzpytatelných individuí neodpovídá realitě.

Duševní onemocnění je závažným onemocněním a stejně jako jiná závažná onemocnění si bude vybírat daň na životech a zdraví.

Mlčenlivost vs.
oznamovací
povinnost

Mlčenlivost vs. oznamovací povinnost

§ 51 ZZS - Poskytovatel (i zdravotníci i další osoby zúčastněné na péči) je povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb. (Porušení povinné mlčenlivosti podle své povahy může vést k odpovědnosti za trestný čin § 180, přešupek, či vzniklou újmu)

Oznamovací povinnost znamená, že existují natolik závažné situace, pro něž nás právní řád zbavuje svobody mlčet, pokud se o nich dozvíme. (Nenaplnění takové oznamovací povinnosti pak právní řád stíhá sankcí.)

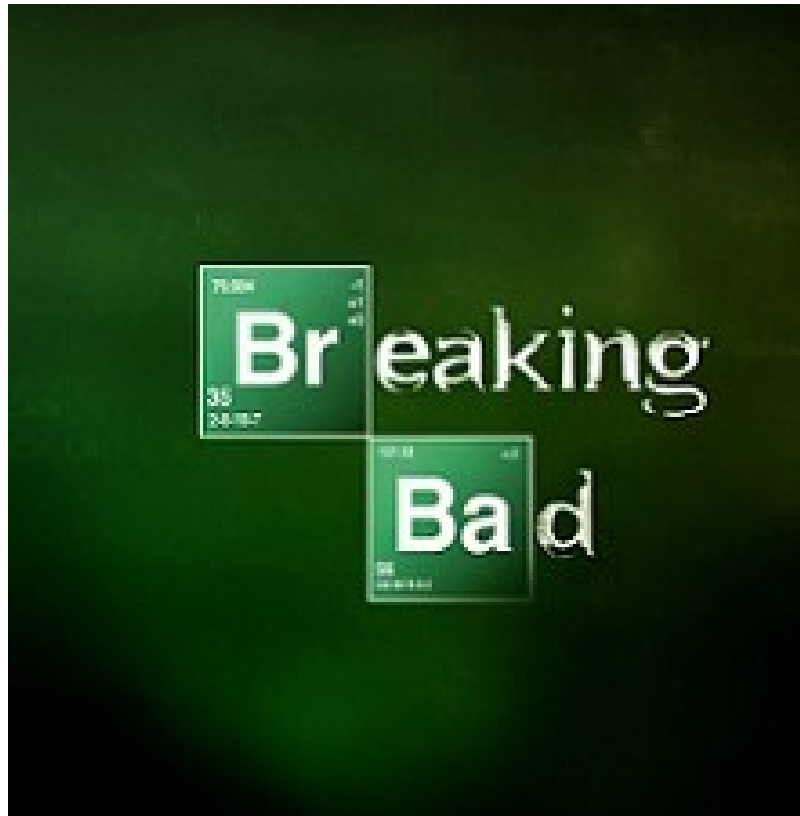
Článek: ZAMYŠLENÍ NAD OZNAMOVACÍ POVINNOSTÍ PSYCHOLOGŮ JAKO PRACOVNÍKŮ V POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍCH

Mlčenlivost psychologa

Psycholog je povinen i po skončení spolupráce s klientem chránit jeho osobní a citlivé údaje a mlčet o skutečnostech, které se k těmto údajům vztahují a o nichž se při výkonu své profese dozvěděl, aby neohrozil čest, důstojnost, soukromí klienta a vzájemnou důvěru. Výjimku představuje průlom do povinné mlčenlivosti, k němuž může dojít i bez souhlasu klienta, avšak pokud možno s jeho vědomím, v případech, kdy má psycholog jako každý jiný občan oznamovací povinnost a povinnost překazit trestný čin, nebo když se právně chrání v soudním řízení.

[Etický kodex psychologické profese \(cmpsy.cz\)](http://cmpsy.cz)

Mlčenlivost - Kéž by to bylo tak jednoduché jako v Breaking BAD

- Představte si, že se Vás klient zeptá na stejnou otázku, jako se Walter Hartwell White ptá nemocničního psychologa:
- Řekněte mi, jak je to s Vaší mlčenlivostí?
- Jak byste odpověděli?

Oznamovací povinnost dle trestního zákoníku.

Oznamovací povinnost nedopadá na všechny trestné činy, ale jen na trestné činy výslovně vyjmenované v § 368 trestního zákoníku (překažovací na ty uvedené § 367).

Zde je vhodné zvýraznit, že smyslem uvedeného ustanovení (podle právní literatury) není ulehčovat práci policii a nabádat obyvatele k udavačství, ale chránit „zájem společnosti na boji s nejzávažnější kriminalitou odhalováním a postihem nejzávažnějších trestných činů a jejich pachatelů“

Oznamovací povinnost dle trestního zákoníku – Překažovací povinnost

U překažovací povinnosti se psycholog podle mě může setkat TČ:

vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), ~~mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149)~~, nedovoleného přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159), obchodování s lidmi (§ 168), zbavení osobní svobody (§ 170), zavlčení podle § 172 odst. 2 a 3, loupeže (§ 173), vydírání podle § 175 odst. 3 a 4, znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), týrání svěřené osoby (§ 198), krádeže podle § 205 odst. 5, zpronevěry podle § 206 odst. 5, podvodu podle § 209 odst. 5, pojistného podvodu podle § 210 odst. 6, úvěrového podvodu podle § 211 odst. 6, dotačního podvodu podle § 212 odst. 6, legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 4 a 5, padělání a pozměnění peněz (§ 233), neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), ~~neoprávněné výroby peněz~~, nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), podpory a propagace terorismu (§ 312e), násilí proti orgánu veřejné moci podle § 323 odst. 3 a 4, násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 3 a 4, přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332).

Oznamovací povinnost dle trestního zákoníku – Oznamovací povinnost

U oznamovací povinnosti se psycholog podle mě může setkat s TČ:

vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (~~§ 149~~), obchodování s lidmi (§ 168), zbavení osobní svobody (§ 170), braní rukojmí (§ 174), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), týrání svěřené osoby (§ 198), padělání a pozměnění peněz (§ 233), neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), ~~neoprávněné výroby peněz (§ 237)~~, podpory a propagace terorismu (§ 312e), přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332).

Mlčenlivost vs oznamovací povinnost

Příklady

- vám pacient hospitalizovaný po sebevražedném pokusu v rámci terapie sdělil, že se pokusil zabít, protože před měsícem pod vlivem alkoholu znásilnil známou, ta nic nehlásila, podle pacienta si to asi nepamatuje, pacient má hrozné výčitky?
- z jiné instituce, je k Vám na oddělení přijat pacient s demencí ve velmi zanedbaném stavu, má hluboké proleženiny a je podvyživený?
- pacient v průběhu pobytu na oddělení utrpí zlomeninu paže, nechce sdělit, jak k tomu došlo, interní vyšetření nevede k žádným výsledkům?
- jste přesvědčeni, že pacientovi ve výkonu OL jsou do nemocnice zasílány drogy ukryté např. v péřové bundě nebo sprchovém gelu?

Mlčenlivost vs oznamovací povinnost Odpovědi

Je Vaše mlčenlivost prolomena v situaci, když:

- vám pacient hospitalizovaný po sebevražedném pokusu ... sdělí že znásilnil

NE – znásilnění není uvedeno mezi TČ, na něž dopadá oznamovací povinnost a nic nenasvědčuje pro překažovací povinnost, kde uvedeno je.

- je z jiné instituce, k Vám na oddělení přijat pacient s demencí ...

ANO – je zde podezření na týrání svěřené osoby, které je uvedeno mezi TČ na něž dopadá oznamovací povinnost.

Mlčenlivost vs oznamovací povinnost Odpovědi

Je Vaše mlčenlivost prolomena v situaci, když:

- pacient v průběhu pobytu na oddělení utrpí zlomeninu paže ...

nejspíše ANO – je zde podezření na spáchání trestného činu těžkého ublížení na zdraví, které je uvedeno mezi TČ na něž dopadá oznamovací povinnost.

- jste přesvědčeni, že pacientovi ve výkonu OL jsou do nemocnice zasílány drogy ...

ANO – je zde podezření na páčání trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, k jehož dokonání by došlo předáním drog pacientovi, ačkoliv se nejedná o TČ uvedený u oznamovací povinnosti je uveden u překažovací.

Mlčenlivost vs oznamovací povinnost

Situace je zdánlivě velmi ohrožující, nemáte k dispozici šedou zónu, pokud se jedná o trestný čin, který máte povinnost oznámit musíte být aktivní, pokud ne tak musíte mlčet. Rozlišit jednotlivé trestné činy od sebe nebo netrestného jednání je přitom těžký úkol i pro soudy. Musíte tak zdánlivě znát právo lépe než soud.

Platí, že neznalost zákona neomlouvá? – NE tak úplně viz § 19 TZ

Kdo při spáchání trestného činu neví, že jeho čin je protiprávní, nejedná zaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat.

Omylu bylo možno se vyvarovat, pokud povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou vyplývala pro pachatele ze zákona nebo jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, anebo mohl-li pachatel protiprávnost činu rozpoznat bez zřejmých obtíží.

Mlčenlivost vs oznamovací povinnost

Prvním krokem, který bychom měli učinit, je tedy ptát se sám sebe, zda to, že neoznámíme určitý trestný čin, je společensky nebezpečným jednáním, které ohrožuje „zájem společnosti na boji s nejzávažnější kriminalitou odhalováním a postihem nejzávažnějších trestných činů a jejich pachatelů“. Pokud si odpovíme záporně, neměli bychom mít obavy, že budeme za neoznámení trestného činu stíháni.

Policie či soud chtějí informace o pacientovi

Pacient klinického psychologa je stíhán pro trestný čin podvodu. V rámci své obhajoby pacient tvrdí, že se v době, kdy se měl trestného jednání dopustit, nacházel v manické fázi a že proto nemůže být trestně odpovědný. Pacient soudu předkládá záznam psychologa, z nějž je zřejmé, že se u něj v době, kdy k podvodu mělo dojít, léčil. Psycholog však ví, že ve zmíněné době k němu pacient nechodil kvůli projevům mánie, ale naopak kvůli úzkosti, kterou zažíval na základě své nevyhovující majetkové situace, a dokonce v obecné rovině v terapii mluvil o možnosti získat finanční prostředky podvodem.

Policie či soud chtějí informace o pacientovi

V trestním řízení může soud rozhodnout o prolomení mlčenlivosti postupem podle § 8 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů, jehož znění je následující: Nestanoví-li zvláštní zákon podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace, které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, lze tyto informace pro trestní řízení vyžadovat **po předchozím souhlasu soudce.**

Policie či soud chtějí informace o pacientovi

Psycholog odchází domů ze své ordinace. Psychologův poslední pacient zrovna vyjíždí z parkoviště a mává psychologovi. Pacient přehlédne muže přecházejícího mimo přechod a přejede ho. Pacient z místa nehody ujede. Přijedou záchranáři a policie. Psycholog je stále na místě, protože pomáhá přejetému muži, který má ošklivě zlomenou nohu. Policie se psychologa ptá, co viděl.

Policie či soud chtějí informace o pacientovi

Pro povinnost sdělit v rámci trestního řízení informace, které se sice týkají pacientů psychologa, ale psycholog se je nedozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, není nutný předchozí souhlas soudce. Psycholog takové informace musí sdělovat stejně jako kdokoliv jiný bez povinnosti mlčenlivosti, a to na základě povinnosti vyhovět dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů., která vyplývá z § 8 odst. 1 trestního řádu.

Policie či soud chtějí informace o pacientovi

Pro civilní řízení soud obdobnou možnost prolomit mlčenlivost nemá. Civilní soud tak například v řízení týkajícím se péče o děti rozvádějících se rodičů nemůže psychologa jako zdravotníka přimět k tomu, aby mu sděloval informace o výchovných kompetencích svého pacienta, může však pověřit soudního znalce (to může udělat i trestní soud), který bude mít přístup do zdravotnické dokumentace pacienta, aby vypracoval posudek.

Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

Prolomení mlčenlivosti také najít v dalších předpisech **např.** § 51 odst. 2 zákona o zdravotních službách:

(2) Za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje

a) předávání informací nezbytných pro zajištění návaznosti poskytovaných zdravotních služeb,

b) sdělování údajů nebo jiných skutečností, je-li poskytovatel zproštěn pacientem ...

c) sdělování, popřípadě oznamování údajů nebo jiných skutečností podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů ...

d) sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu.

Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

Prolomení mlčenlivosti také najít v dalších předpisech **např.** § 51 odst. 2 zákona o zdravotních službách:

(3) Za porušení povinné mlčenlivosti se dále nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností poskytovatelem v nezbytném rozsahu pro ochranu vlastních práv v trestním řízení, občanskoprávním řízení, ... je-li předmětem řízení před soudem spor mezi zdravotníkem a pacientem nebo jinou osobou uplatňující práva na náhradu škody nebo ochranu osobnosti v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb;

(4) Za porušení povinné mlčenlivosti se též nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností zdravotnickým pracovníkem, který je členem komory, v nezbytném rozsahu pro účely řízení prováděných orgány komory.

Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

Prolomení mlčenlivosti také najít v dalších předpisech **např.** § 51 odst. 2 zákona o zdravotních službách:

(3) Za porušení povinné mlčenlivosti se dále nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností poskytovatelem v nezbytném rozsahu pro ochranu vlastních práv v trestním řízení, občanskoprávním řízení, ... je-li předmětem řízení před soudem spor mezi zdravotníkem a pacientem nebo jinou osobou uplatňující práva na náhradu škody nebo ochranu osobnosti v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb;

(4) Za porušení povinné mlčenlivosti se též nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností zdravotnickým pracovníkem, který je členem komory, v nezbytném rozsahu pro účely řízení prováděných orgány komory.

Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

Mlčenlivost je však prolomena i na různých místech zákona o zdravotních službách:

- § 33 odst. 3 řeší situace, kdy pacient není schopný informace přijímat sám z důvodu svého zdravotního stavu.
- § 33 odst. 5 umožňuje, aby osoby, které přišly do kontaktu s infekčním pacientem, byly informovány o tom, že jim hrozí nebezpečí.
- § 38 odst. 6 řeší to, kdo má být informován o hospitalizaci pacienta bez jeho souhlasu.
- § 45 odst. 4 řeší to, kdo má být informován, když pacient svévolně opustí zdravotnické zařízení a hrozí mu nebezpečí.

Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

- § 47 řeší to, kdy má poskytovatel informovat obec, v níž pacient pobyt, o tom, že propuštěný pacient bude potřebovat podporu.

Specifickým typem prolomení mlčenlivosti je naplňování práva zákonného zástupce na informace o zdravotním stavu zastupovaného podle § 31 odst. 6 zákona o zdravotních službách. Zejména vůči nezletilým pacientům by měl mít psycholog jasno v tom, jaké informace a za jakých podmínek bude jejich rodičům předávat.

Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

Prolomení mlčenlivosti také najít v dalších předpisech **např.:**

- § 15 odst. 4 zák. č. 349/1999 Sb., rozhovor o pacientovi s pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.
- § 89a zák. č. 361/2000 Sb., povinné oznámení **lékaře**, že držitel řidičského oprávnění pozbyl zdravotní způsobilost k řízení motorových vozidel
- § 20a zák. č. 119/2002 Sb., povinné oznámení **lékaře**, že držitel zbrojního průkazu pozbyl zdravotní způsobilost k držení zbrojního průkazu.

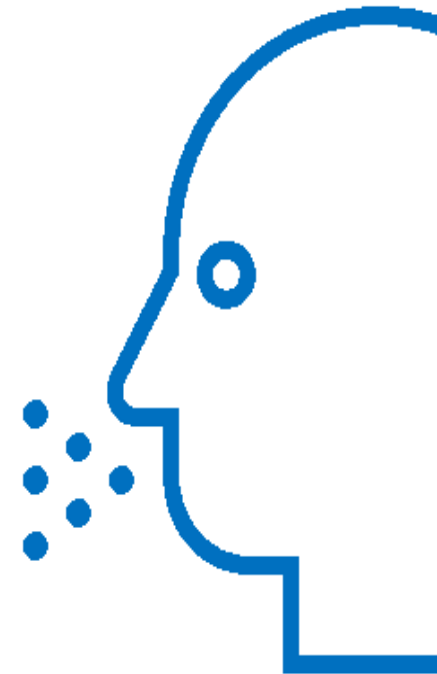
Oznamovací povinnost ale stanovují i další předpisy

- § 10 odst. 4 zák. č. 359/1999 Sb., široká oznamovací povinnost vůči OSPOD o tom, že je dětský pacient ohrožený.
- § 8 odst. 5 TŘ dopadá i na prolomení mlčenlivosti zdravotníka rozhodnutím soudce v rámci trestního řízení.

Nález Ústavního soudu II. ÚS 2050/14

Policie je před výzvou ke sdělení důvěrných zdravotních informací povinna požádat soud o souhlas k vyžádání těchto informací, a soud má povinnost rozhodnout o tom, zda tento souhlas udělí či nikoliv.

- Prolomení mlčenlivosti představuje také tzv. oznamovací a překažovací povinnost podle § 368 a § 367 TZ.

Oznamovací povinnost v USA

Oznamovací povinnost terapeuta byla v USA řešena v případě Tarasoff vs Regents of the University of California, v němž se řešila odpovědnost terapeuta, který neoznámil, že jeho klient plánuje vraždu/zabití.

V českém prostředí by terapeut byl pravděpodobně trestně odpovědný za nepřekažení trestného činu. Jak se na to koukají v USA najdete shrnuté např. ve videu zde:

<https://www.youtube.com/watch?v=crtpAozyWu4>.

V závěru videa jsou formulována tři doporučení ve vztahu k oznamovací povinnosti, s nimiž se ztotožňuji:

- Znat právní úpravu, která na Vás dopadá
- Pečlivě vést dokumentaci, aby bylo zřejmé, že postupuje v souladu s touto úpravou
- Nejasné případy konzultovat v rámci supervize

Navíc doplňuji

- Na počátku terapie informujete klienta o tom, jaké informace budete nuceni oznámit

Děkuji za pozornost
